

* Idag: Derivata i $\mathbb{R}^n$
 Riktningsderivata
 Partiell derivata
 Gradient
 Differentierbarhet

Fö 2

* Derivata i $\mathbb{R}^n$

För $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$:

$$f'(x) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x+h) - f(x)}{h}$$

För $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^m$:

$$f'(x) = ? \quad x+h = ?$$

Om $x \in \mathbb{R}^n$ finns många sätt
 att ändra på x !

Ni kommer i den här kursen att
 stöta på många olika typer av
 derivator:

Riktningsderivata: $D_u f$ ($f'(\cdot, u)$ i boken)

Partiell derivata: $\frac{\partial f}{\partial x_i}$

Gradient:

$$\nabla f$$

Rotation:

$$\nabla \times f$$

Divergens:

$$\nabla \cdot f$$

Derivata

$$Df = f'$$

Laplace

$$\Delta f$$

} Till den
 intresserade, se
 kap 17 i Adams
 om den
 "högre derivatan" d

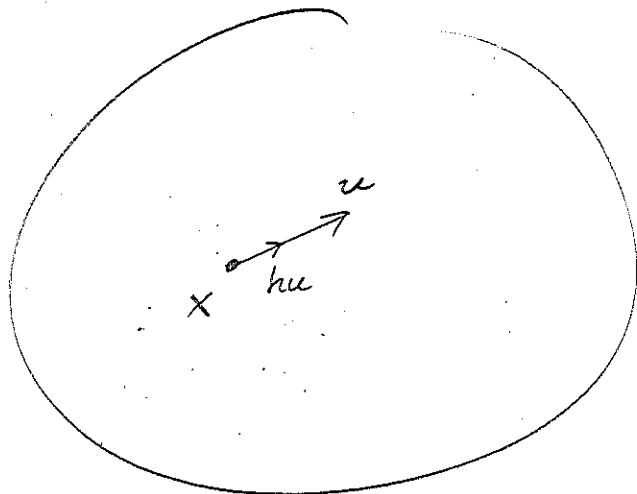
* Definition: Riktningssderivata
(av skalärvärd funktion)

Låt $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$

Låt $u \in \mathbb{R}^n$ vara given

$$D_u f(x) = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x+hu) - f(x)}{h}$$

Riktningssderivatan av f i riktningen u i punkten x

Notera: - Mäter ändringen av f i riktningen u
- Olika riktningar ger olika derivator

Exempel:

$$f(x) = x_1^2 + x_1 x_2$$

$$u = (2, 1), \quad x = (1, 0)$$

Beräkna $D_u f(x)$!

Noterar först att

$$x + hu = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \end{bmatrix} + h \cdot \begin{bmatrix} 2 \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 + 2h \\ h \end{bmatrix}$$

$$\begin{aligned} \Rightarrow f(x+hu) &= (1+2h)^2 + (1+2h) \cdot h \\ &= 1 + 4h + 4h^2 + h + 2h^2 \\ &= 1 + 5h + 6h^2 \end{aligned}$$

$$f(x) = 1^2 + 1 \cdot 0 = 1$$

$$\begin{aligned} \Rightarrow D_u f(x) &= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{(1+5h+6h^2) - 1}{h} \\ &= \underline{\underline{5}} \end{aligned}$$

Kommentar: Riktungsderivatan är definierad för godtyckliga $u \in \mathbb{R}^n$ men används flitigast för $|u|=1$

* Definition: Partiell derivata

Låt $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$

Låt $e^i = (0, \dots, 0, \underset{\substack{\uparrow \\ \text{plats } i}}{1}, 0, \dots, 0) = \text{enhetsvektor i}$

Då definierar vi den partiella derivatan som

$$\frac{\partial f}{\partial x_i}(x) = D_{e^i} f(x),$$

dvs derivatan i den i -te koordinatriktningen

* Beräkning av partiella derivator

$$\frac{\partial f}{\partial x_i}(x) = D_{e^i} f(x)$$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x + h e^i) - f(x)}{h}$$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x, \dots, x_i + h, \dots) - f(x, \dots, x_i, \dots)}{h}$$

Vi noterar att detta sammanfaller med definitionen av vår vanliga derivata för $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ om vi betraktar x_j för $j \neq i$ som konstanter!

Exempel:

$$1) f(x) = x_1^2 + x_1 x_2^3 + \sin(x_1 x_2)$$

$$\Rightarrow \frac{\partial f}{\partial x_1} = 2x_1 + x_2^3 + x_2 \cos(x_1 x_2)$$

2)

$$f(x) = x_1 x_2 x_3 \dots x_n = \prod_{j=1}^n x_j$$

$$\Rightarrow \frac{\partial f}{\partial x_i} = \prod_{j \neq i} x_j$$

* Definition: GradientLåt $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ Antag: De partiella derivatorna existerar i punkten x .

Då definierar vi gradienten

$$\nabla f(x) \in \mathbb{R}^n$$

som

$$\nabla f(x) = \begin{bmatrix} \frac{\partial f}{\partial x_1} \\ \vdots \\ \frac{\partial f}{\partial x_n} \end{bmatrix}$$

$$= \left(\frac{\partial f}{\partial x_1}, \dots, \frac{\partial f}{\partial x_n} \right)$$

Exempel:

$$f(x) = x_1^2 x_2 e^{x_1 x_3}$$

Bestäm gradienten i punkten $x = (1, -2, 0)$

$$\begin{aligned} \frac{\partial f}{\partial x_1} &= 2x_1 x_2 e^{x_1 x_3} + x_1^2 x_2 e^{x_1 x_3} x_3 \\ &= 2 \cdot 1 \cdot (-2) \cdot 1 + 0 = -4 \end{aligned}$$

$$\frac{\partial f}{\partial x_2} = x_1^2 e^{x_1 x_3} = 1 \cdot 1 = 1$$

$$\frac{\partial f}{\partial x_3} = x_1^2 x_2 e^{x_1 x_3} x_1 = 1^2 \cdot (-2) \cdot 1 \cdot 1 = -2$$

$$\Rightarrow \nabla f(x) = (-4, 1, -2)$$

Naturlig frågeställning: Vad är relationen mellan $D_x f$, $\frac{\partial}{\partial x_i} f$ och ∇f ?

(Lunigare än man kan tro!)

$\frac{\partial}{\partial x_i} f$ och därmed ∇f är
 definierade från $Du f$, men kan
 $Du f$ beräknas från ∇f (alt. $\frac{\partial f}{\partial x_i}$)?

$$Du f = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x+hu) - f(x)}{h}$$

Tag $n=2$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x_1+hu_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2)}{h}$$

Lägg till
och dra ifrån

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x_1+hu_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2+hu_2) + f(x_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2)}{h}$$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x_1+hu_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2+hu_2)}{h} + \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(x_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2)}{h}$$

$$= u_1 \lim_{\substack{hu_1 \rightarrow 0 \\ (u_1 \neq 0)}} \frac{f(x_1+hu_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2+hu_2)}{hu_1} + u_2 \lim_{\substack{hu_2 \rightarrow 0 \\ (u_2 \neq 0)}} \frac{f(x_1, x_2+hu_2) - f(x_1, x_2)}{hu_2}$$

$$= \frac{\partial f}{\partial x_1} \cdot u_1 + \frac{\partial f}{\partial x_2} \cdot u_2 \quad (???)$$

↑
Fungerar ibland, ibland inte!

Fungerar inte om gränsvärdet beror på
hur vi närmar oss punkten x .

Om det fungerar kallar vi funktionen
differentierbar i punkten x .

Då gäller alltså att

$$D_u f = \nabla f \cdot u$$

Exempel:

$$1) f(x) = x_1^2 \cdot \sin(x_2)$$

$$\Rightarrow \nabla f(x) = (2x_1 \sin(x_2), x_1^2 \cos(x_2))$$

$$\Rightarrow D_u f(x) = (2x_1 \sin(x_2), x_1^2 \cos(x_2)) \cdot u$$

$$= 2x_1 \sin(x_2) \cdot u_1 + x_1^2 \cos(x_2) \cdot u_2$$

för alla u

(Hur vet man att f är differentierbar?
Svar kommer snart!)

$$2) f(x) = \begin{cases} \frac{x_1^2 x_2}{x_1^4 + x_2^2}, & x \neq (0,0) \\ 0, & x = (0,0) \end{cases}$$

∇f existerar för $x = (0,0)$

men $\nabla f \cdot u \neq D_u f$!

Se uppgift 2.4.7!

(Tag $x_2 = x_1^2$)

* Sats: Egenskaper för differentierbara funktioner

1) Differentierbar $\Rightarrow D_u f = \nabla f \cdot u$

2) Differentierbar $\Rightarrow$ kontinuerlig

3) Partiella derivatorna kontinuerliga $\Rightarrow$ differentierbar

Beweis: Se boken

Notera: Från 3) kan vi enkelt säga att funktionen i första exemplet är differentierbar!

* Sats: Om gradienten

Om $f: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ är differentierbar
 så pekar ∇f i den riktning som
 f växer snabbast.

Bervis:

$$D_u f = \nabla f \cdot u = \cos \theta \cdot |\nabla f| \cdot |u|$$

Som störst då u pekar i samma
 riktning som ∇f

$\Rightarrow \nabla f$ anger åt vilket håll f växer
 snabbast.

